TEHNOLOGIILE INFORMAȚIILE – CADRU DE DEZVOLTARE PENTRU DOMENIUL JURIDIC

INFORMATION TEHNOLOGY – FRAMEWORK FOR LEGAL DEVELOPMENTS

CZU: 004.738.5:340 DOI: 10.5281/zenodo.6615943

Veronica MOCANU,
doctor în drept, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract
Given the technological developments of the last 50 years, we are certain that these years will go down in history as a period characterized by the evolution of information technology. During this time appeared the concept of capitalizing on information and Internet, new tools, mechanisms, and even algorithms for processing of information were developed and implemented. Society not only creates information, but is dependent on information, or this element of the new reality feeds the functional context of the organizational processes of the new society. Thus, this article proposes to address the regulatory context and the framework of actions needed to be taken from the perspective of relating the new reality to the usual living environment.

Key words: *Information technology, right to technology, innovation, applications, internet, artificial intelligence, computing, information processing, information society, digitalization, control.*

** Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului" (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare", Facultatea de Drept, USM.*

Raționamente de debut

Necesitatea prezentării acestei cercetări este impulsionată de contextul polemicilor dar și discuții științifice recente, centrate pe cadrul de evoluție al tehnologiilor informaționale, și potențialele riscuri și ingerințe care pot fi aduse de către acestea individului, relațiilor sociale, organizării statale dar și societății în general.

Astfel, printre problemele puse în discuție putem enumera angajarea și locul ființei umane în cadrul relațiilor de muncă digitizate, robotizarea cadrului relațiilor sociale, dezumanizarea indivizilor, dezvoltarea și implementarea în format eronat a sistemelor artificial inteligente (AI), terorismul digital, media bazată pe AI, medicină digitală, etc.

Astfel unii autori sunt de părerea că roboții pot reduce ocuparea forței de muncă și salariile muncitorilor [1]. Alți autori, însă sunt mai optimiști și prezintă argumente orientate spre a demonstra că inteligența artificială va permite apariția

unor noi industrii, creând mai multe locuri de muncă noi [2]. Prezentul articol reţine această părere cu menţiunea precum că transformarea socială prin extinderea pe scară largă a inteligenţei artificiale implică efort, ori oamenii trebuie să se adapteze noilor realităţi. Astfel, suntem de părerea că societatea trebuie să-şi reorganizeze activităţile ţinând cont de noul mediu social, asigurat funcţional prin utilizarea inteligenţei artificiale.

În ceia ce priveşte cadrul erorilor, menţionăm că aceasta se impune drept o realitate posibilă, materializată prin dezvoltarea sistemelor eronate funcţional. Odată ce algoritmii AI sunt construiţi de oameni, pot apărea situaţii în care aceştia fie intenţionat, fie din neatenţie să construiască algoritmi eronaţi. Dacă algoritmii de inteligenţă artificială sunt creaţi în format eronat, sau datele în baza cărora funcţionează sistemul inteligent sunt eronate, putem ajunge în situaţia în care sistemul artificial inteligent învăţă şi dezvoltă algoritmi eronaţi, care prin esenţă pot provoca funcţionarea unor ansamble de sisteme în format eronat. Exemplul, cel mai dramatic în acest sens poate servi utilizarea inteligenţei artificiale în medicină, şi care ca rezultat a erorilor poate crea apariţia unor situaţii fatale.

Inteligenţa artificială creşte viteza a ceea ce poate fi realizat şi, în multe cazuri, depăşeşte capacitatea noastră ca oameni de a ţine pasul activităţilor realizate prin utilizarea AI. Un alt aspect problematic, este considerat creşterea capacităţilor de intruziune şi prejudiciere (hacking), care eventual prin implementarea tehnologiilor AI pot depăşi capacităţile umane de depistare a ingerinţelor.

În mod similar, este abordată şi problema terorismului inteligent artificial, care ar putea implica acţiuni de extindere a utilizării dronelor autonome în scopuri de culegere informaţională, dezvoltarea sistemelor capabile în realizarea atacurilor de la distanţă sau livrarea bolilor prin nanoroboţi [3].

Având la bază polemicile prezentate, prin prezentul articol propunem să prezentăm perspectiva regulatorii posibilă a fi dezvoltată în vederea asigurării tandemului dintre evoluţia tehnologică şi asigurarea existenţei sociale şi statale în condiţiile regulilor de convieţuire existente.

Evoluţia reglementărilor din domeniul internetului - lecţie de învăţat pentru reglementarea ulterioară a tehnologiilor informaţionale şi inovaţiilor din domeniu

Implementarea, extinderea şi utilizarea pe scară largă a internetului, cu siguranţă poate servi drept o lecţie de învăţat, care eventual poate fi considerată în dezvoltarea şi implementarea noilor tehnologii informaţionale. De ce internetul a fost ales drept reper de lecţie de învăţat? Internetul este probabil una din inovaţiile ultimilor 50 de ani, care a influenţat probabil cel mai mult contextul, social şi funcţional a realităţii contemporane. Mai mult decât atât, prin esenţa sa, internetul nu doar că poate fi caracterizat drept inovaţie curentă, dar acesta poate fi considerat şi drept pistă de pornire pentru alte tehnologii, IoT, Big data, Machine learning, AI, etc.

Dacă urmărim cadrul de evoluţie a tehnologiilor informaţionale, în special acceptarea utilizării internetului, stabilim de fapt că acceptarea în format larg a utilizării acestuia este determinată în mare măsură de tendinţa oamenilor de a se debarasa de reguli constrânse, de mediu controlat. Aceste tendinţe fiind cumulate cu dorinţa de libertate în condiţii de habitat nestatal. Având la bază instinctele enumerate, oamenii cu uşurinţă au acceptat ideea aderării la cadrul World Wide Web, promovând ideea libertăţii. Din perspectivă regulatorie, această etapă poate fi denumită drept "era haosului", etapă similară societăţilor arhaice, caracterizată prin libertate totală de acţiune pentru utilizatori şi lipsa unor reglementări impuse prin autoritatea statului.

Chiar dacă a fost agreat de mulţi acest principiul al mediului liber, chiar de la începuturi identificăm cercetători care contestau realitatea liberalistă a internetului. Putem menţiona astfel, poziţia autorului Goldsmith, care prezintă un contraargument puternic împotriva abordării libertariene predominante în anii 1990. El susţine că reglementarea naţională şi internaţională a spaţiului cibernetic este fezabilă şi legitimă. El afirmă că instrumentele tradiţionale de jurisdicţie şi alegerea legii se aplică tranzacţiilor în spaţiul cibernetic la fel de mult ca şi offline, armonizarea internaţională fiind strategia de a face faţă unor probleme de reglementare care într-un final duc la crearea zonelor de ocolire şi evaziune de răspundere [4].

Pentru a promova accedere, în decursul anilor 2000 a fost intens promovată ideea internetului cu acces deschis. Această etapă o vom denumi în continuare drept era reglementărilor deschise, ori în această perioadă principiul accesului liber a fost încetăţenit prin mai multe acte internaţionale. Termenul „acces deschis" în sine a fost formulat pentru prima dată în trei declaraţii publice în anii 2000: Iniţiativa de acces deschis de la Budapesta din februarie 2002 , Declaraţia Bethesda privind publicarea cu acces deschis din iunie 2003 şi Declaraţia de la Berlin privind accesul deschis la cunoaşterea în ştiinţe şi umanitare, din octombrie 2003. Conceptul iniţial de acces deschis se referă la un acces online nerestricţionat la cercetarea academică destinată în primul rând articolelor din reviste academice.

Stabilim însă, că aşa cum organizaţiile prestatale nu au putut exista timp îndelungat în afara unui cadru regulatoriu, la fel s-a întâmplat şi cu noul mediu virtual de coexistenţă creat de instituţionalizarea utilizării internetului. Conştientizarea potenţialului valoric al internetului, dar şi riscurilor care eventual pot fi aduse societăţilor şi statelor a determinat apariţia luptei pentru putere, control şi respectiv reglementare. Apariţia, acestor realităţi a şi determinat finalizarea etapei "erei haosului" şi trecerea la un regim descentralizat, orientat spre crearea unui cadru regulat, protecţionist şi previzibil.

Chiar dacă în spatele internetului de la început a fost un singur stat, pe parcurs s-a ajuns la instituţionalizarea unui cadru internaţional de reglementare şi control.

Astfel, în cadrul lucrărilor Summitului Mondial a Societăţii Informaţionale

organizat în Geneva în 2003, a fost discutat subiectul guvernanţei internetului, având la bază faptul că la acel moment internetul era guvernat de ICANN.

ICANN sa născut printr-o decizie a Departamentului de Comerţ al SUA în 1998 având la bază intenţia de a înfiinţa o entitate independentă de guvern. Rezultatul a fost o organizaţie privată non-profit încorporată în conformitate cu legea din California. Factorii de decizie proveneau din sectorul privat, iar procesul de emitere a deciziilor se desfăşura în secret. Această formă de organizare a fost răsturnată prin presiunea grupurilor societăţii civile preocupate de interesul public, care au reuşit să obţină o mai mare transparenţă. ICANN a funcţionat iniţial sub supravegherea guvernului SUA, la moment activând într-o formă autonomă.

Efectele regulilor actuale ale ICANN includ constrângerile privind libertatea de exprimare prin acordurile de licenţă pentru utilizatorul final (EULA) cerute contractual pentru a accesa Internetul tlk de către furnizorii de servicii de internet (ISP) şi entităţile similare ISP; intersecţii între nume de domenii şi alte forme de drepturi de proprietate intelectuală; şi invaziile de confidenţialitate activate de sistemul de nume de domeniu. Mulţi cred că toate principiile constituţionale sau de tip constituţional care stau la baza legii în majoritatea ţărilor ar trebui să se aplice şi deciziilor ICANN, în special în domeniul libertăţilor civile. EULA-urile conferă ISP-urilor dreptul de a împiedica utilizatorii să acceseze sistemul, să cenzureze conţinutul sau să utilizeze conţinutul în scopuri comerciale neautorizate, în moduri care ar fi considerate neconstituţional vagi şi excesiv de ample în conformitate cu legea constituţională a SUA. Se poate alege din punct de vedere legal să-şi retragă drepturile prin contract, dar din punct de vedere istoric, acest lucru a fost disponibil în contexte în care se poate alege să nu facă acest lucru, deoarece sunt disponibile alte tipuri de aranjamente contractuale. EULA-urile devin din ce în ce mai asemănătoare între ele în ceea ce priveşte conţinutul şi din ce în ce mai restrictive, cu consecinţa că este în esenţă impusă.

Totuşi statutul ICANN a rămas drept un subiect discutabil. Drept urmare, secretarul general al Naţiunilor Unite, Kofi Annan, a iniţiat în 2003 în cadrul lucrărilor primului Summit Mondial al Societăţii Informaţionale instituţionalizarea un grup de lucru pentru guvernanţa internetului (WGIG). După multe dezbateri controversate, în timpul căreia delegaţia SUA a refuzat să ia în considerare renunţarea la controlul SUA asupra Root Zone, participanţii au convenit asupra unui compromis care să permită o dezbatere internaţională mai largă asupra principiilor de guvernanţă a internetului. Astfel, aceştia au convenit să înfiinţeze un Forum pentru guvernanţa internetului (IGF), care să fie convocat de Secretarul General al Naţiunilor Unite înainte de sfârşitul celui de-al doilea trimestru al anului 2006.

Începând cu 2006, anual se organizează Forumul pentru guvernanţa internetului. Valabilitatea împuternicirilor forumului fiind reînnoit la fiecare cinci ani de către Adunarea Generală a Naţiunilor Unite [5]. În decembrie 2015, Adunarea Generală a Naţiunilor Unite a reînnoit mandatul de activitate a IGF încă pentru încă zece ani.

Atribuţiile IGF includ în special următoarele:

• Lansarea şi organizarea discuţiilor asupra problemelor legate de elementele cheie ale guvernării internetului, promovând sustenabilitatea, robusteţea, securitatea, stabilitatea şi dezvoltarea internetului;

• Facilitarea discursului între organismele care se ocupă de diferite politici publice internaţionale transversale privind internetul şi discutarea problemelor care nu intră în sfera de aplicare a niciunui organism existent;

• Facilitarea schimbului de informaţii şi celor mai bune practice, inclusiv colaborarea cu comunităţile academice, ştiinţifice şi tehnice în ceia ce priveşte elaborarea politicilor aplicabile internetului;

• Consilierea tuturor părţilor interesate în a propune modalităţi şi mijloace pentru a accelera disponibilitatea şi accesibilitatea internetului în lumea în curs de dezvoltare;

• Consolidarea şi sporirea angajamentului părţilor interesate în mecanismele de guvernanţă a internetului existente şi/sau viitoare, în special cele din ţările în curs de dezvoltare;

• Promovarea şi evaluarea, în mod continuu, a respectării principiilor instituite de Summitul Mondial al Societăţii Informaţionale în procesele de guvernare a internetului.

În aceiaşi ordine de idei, însă remarcăm că odată cu creşterea interesului pentru accederea la utilizarea internetului, apar şi primele ingerinţe, şi drept urmare necesitatea de a le contracara şi menţine încrederea în calitatea produsului de tip deschis. Drept urmare, în această perioadă, care practic începe în 2006 apare era reglementării voluntare a internetului, întâlnită sub titulatura de auto-reglementare. Chiar dacă principiul de auto-reglementare a internetului a apărut în 1998 în cadrul lucrărilor Forumului privind reglementarea şi politicile pe Internet, acesta nu a fost implementată imediat "deşi există un consens larg că auto-reglementarea internetului este esenţială pentru creşterea sa viitoare, există puţin consens cu privire la modul de realizare sau implementare a unui regim de auto-reglementare" [6].

O altă categorie de probleme care au fost sesizate în perioadele de după iniţierea proceselor de auto-reglementare, se refereau la incapacitatea statelor de a controla ingerinţele, riscurile şi aplica sancţiuni, datorită caracterului suprastatal a activităţilor online. Astfel, au apărut primele eforturi de elaborare a unor reglementări statale cu tendinţa de a le promova spre dezvoltarea unor reglementări suprastatale. Analizând conţinutul mai multor eforturi naţionale iniţiale (Singapore [7], SUA [8], Australia [9], Uniunea Europeană [10]), orientate spre reglementarea internetului, stabilim de fapt că în marea majoritate a reglementărilor sunt instituţionalizate principii orientate spre protejarea cel puţin a următoarelor segmente:

• securitatea naţională (sunt interzise acţiunile de difuzare a instrucţiunilor privind fabricarea obiectelor interzise, producţia ilegală de droguri, activităţi teroriste);

• protecţia minorilor (sunt sancţionate formele abuzive de marketing, violenţă, pornografie);

• protecţia demnităţii umane (sunt interzise acţiunile de incitare la ură rasială sau discriminare rasială);

• securitate economică (sunt sancţionate acţiunile de fraudă, instrucţiuni privind piratarea cardurilor de credit);

• securitatea informaţiilor (sunt sancţionate acţiunile piraterie maliţioasă);

• protecţia vieţii private (sunt sancţionate acţiunile de comunicare neautorizată a datelor cu caracter personal, hărţuire electronică);

• protecţia reputaţiei (sunt interzise acţiunile de calomnie, publicitate comparativă ilegală);

• proprietate intelectuală (sunt interzise acţiunile de distribuţie neautorizată de lucrări, software sau muzică protejate prin drepturi de autor).

În aceiaşi ordine de idei, remarcăm că nu în tot cazul statele şi-au asumat obligaţia de a instituţionaliza noi reglementări special dedicate cadrului on-line. În multe cazuri a fost extinsă aplicarea sferei normelor generale şi asupra relaţiilor din cadrul virtual, fără a elabora reglementări suplimentare. Temeiul unei astfel de poziţii la nivelul UE rezidă din Recomandarea CM/Rec(2014)6 care expres indică că drepturile omului şi libertăţile fundamentale se aplică în mod egal atât în mediul off-line (în lumea reală) cât şi în cel on-line (în lumea virtuală) [11].

Analizând cadrul de reglementare aplicabil internetului, stabilim existenţa unor prevederi internaţionale de principiu, prevederi internaţionale care prin extensie pot fi aplicate spaţiului online, prevederi naţionale dedicate exclusiv internetului şi prevederi generale extinse cadrului de relaţii realizabile în domeniul online. Astfel, prin prezentul articol, vom reliefa importanţa extinderii normelor existe la realităţile mediului online, remarcând totodată necesitatea realizării unor exerciţii de verificare a compatibilităţii, ori datorită contextului diferit de activitate nu orice normă se poate impune drept aplicabilă sferei online.

În ceia ce priveşte cadrul de drepturi şi libertăţi garantate persoanelor fizice în contextul utilizării internetului, remarcăm că acestea sunt orientate în special pe următoarele:

• Accesul şi nediscriminarea;

• Libertatea de exprimare şi informare;

• Libertatea de întrunire, asociere şi de participare;

• Protecţia vieţii private şi a datelor cu caracter personal;

• Educaţie şi alfabetizare;

• Protecţia copiilor şi a tinerilor;

• Dreptul la un recurs efectiv pentru invocarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului [11].

În aceiaşi ordine de idei, remarcăm că cadrul de drepturi indicat, reprezintă de fapt doar un început al garantării de libertăţi în mediul online, lucrările ştiinţifice

din ultima perioadă pledează pentru instituţionalizarea unui cadru noi de drepturi, printre care pot fi enumerate:

- Dreptul la un mediu digital sigur;
- Dreptul la un mediu digital curat;
- Dreptul de a cunoaşte valoarea datelor personale;
- Dreptul de a stabili termen de expirare pentru datele create;
- Dreptul de a nu vrea să fie informat;
- Dreptul de a rămâne offline [12].

Care este lecţia pe care o propunem spre considerare în contextul ascensiunii altor forme de prelucrare informaţională, având la bază experienţa de reglementare a internetului?

Reglementarea internetului a fost identificată drept arie de cercetare, anume din considerentul relaţionării acestui cu fenomen cu celelalte tehnologii care sunt în curs de ascensiune şi care de fapt funcţionează având la bază internetul. Lecţiile pe care le putem considera având la bază experienţele acumulate, sunt cel puţin următoarele:

- Chiar dacă există o tentă profundă spre liberalizarea cadrului de dezvoltare, implementare şi utilizare a tehnologiilor informaţionale, aceste procese nu trebuie să existe în afara unui cadru juridic clar definit. Cadrul juridic se poate impune drept garanţia respectării drepturilor, şi sursă de previzibilitate pentru utilizatori;
- Reglementarea tehnologiilor informaţionale trebuie abordată drept proces participativ, care implică toate categoriile de subiecţi posibili a fi afectaţi, dar şi care dispun de expertiza suficientă;
- Tehnologiile informaţionale funcţionabile pe bază de internet urmează a fi reglementat prin efort internaţional, reglementările naţionale pot deveni ineficiente. Elaborarea unor reglementări internaţionale a internetului rămâne a fi prioritate pentru viitor, ori discrepanţele între abordări rămân a fi destul de mari, creând astfel cadru de inegalitate şi insecuritate atât pentru funcţionarea internetului, cât şi pentru dezvoltarea ulterioarelor tehnologii;
- Reglementarea poate fi înlocuită prin mecanisme tehnice;
- Drepturile garantate mediului online rămân a fi valabile spre respectare şi pentru tehnologiile care funcţionează în bază de internet
- Implementarea principiului „respect pentru drepturile omului de la proiectare", ar asigura procedura de evaluare a riscurilor pentru nerespectarea normelor de protecţie a drepturilor omului, dar şi ar oferi soluţii tehnice de asigurare a drepturilor omului prin mecanismul funcţional al tehnologiei;
- Segmentele recunoscute drept arii asupra cărora urmează a fi instituită protecţia, rămân a fi preocupări valabile şi pentru noile tehnologii;
- În dezvoltarea noilor tehnologii urmează a fi considerată perspectiva implementării noii generaţii de drepturi digitale;
- Abordarea tehnologiilor prin prisma aspectelor de interdisciplinaritate [15] şi elaborarea în mod corespunzător a prevederilor aplicabile.

Cadrul etic – mediul de contur a reglementărilor din domeniul tehnologiilor informaţionale

Cadrul etic se impune drept un element care orientează şi ghidează dezvoltările dar şi practicile de utilizare a tehnologiilor informaţionale. Remarcăm însă ca acest cadru este unul destul de larg, care cu referire la tehnologiile informaţionale poate fi abordat prin prisma mai multor domenii, etica utilizării calculatorului, etica internetului, etica digitalizării, etc.

Etica digitalizării este un teorie destul de largă, şi care în principiu se referă la analiza rolului pe care îl joacă digitalizarea în vederea asigurării binelui.

Astfel, există o mulţime de probleme care se încadrează sub această umbrelă, pornind de la verificarea rolului pe care îl joacă reţelele sociale în crearea relaţiilor umane, mass-media şi rolul său de formare a opiniei publice [16], procesarea datelor cu privire la aspectele de gen, orientare sexuală, preferinţe, confidenţialitate, neutralitatea reţelei, până la dezvoltarea ecosistemului de Big data, scopul şi explicaţiile legate de procesele de colectare şi utilizare a datelor cu caracter personal, dar nu în ultimul rând şi a beneficiilor aduse de tehnologiile propuse spre utilizare, luarea deciziilor algoritmice, inclusiv corectitudinea, responsabilitatea şi transparenţa acestor decizii automatizate şi automatizarea inteligenţei umane pentru robotică sau vehicule autonome, AI şi viitorul muncii şi guvernării, precum şi tehnologii inteligente în sănătate şi medicină.

Prin acest articol, o să promovăm ideea instituţionalizării în cadrul naţional de reglementare a practicilor de evaluare etică a noilor tehnologii informaţionale în special a celor ce ţin de inteligenţa artificială, urmând astfel exemplul european.

Din perspectiva cadrului european, IA fiabilă are trei componente, care ar trebui să fie îndeplinite pe toată durata ciclului de viaţă al sistemului: (a) IA ar trebui să fie legală, respectând toate legile şi reglementările aplicabile; (b) ar trebui să fie etică, asigurând respectarea principiilor şi a valorilor etice şi (c) ar trebui să fie solidă, atât din perspectivă tehnică, cât şi socială, deoarece, chiar dacă au intenţii bune, sistemele IA pot provoca daune neintenţionate. Fiecare componentă în sine este necesară, dar nu suficientă pentru a dezvolta o IA fiabilă. În mod ideal, toate cele trei componente funcţionează în armonie şi se suprapun. În cazul în care, în practică, apar tensiuni între aceste componente, societatea ar trebui să depună eforturi pentru a le alinia [13].

În ceia ce priveşte partea etică a tehnologiilor informaţionale, vom remarca în special obligativitatea respectării cel puţin a patru principii etice, recunoscute la nivelul UE drept imperative, şi anume:

- respectării autonomiei oamenilor;
- prevenirii daunelor;
- echităţii;
- explicabilităţii.

Astfel, cadrul legal autohton, pentru a fi pregătit de acţiunile în care eventualii inovatori ar putea să se implice trebuie să fie pregătit din perspectiva înserării

acestor principii în cadrul legal naţional, dar şi din perspectiva dezvoltării mecanismelor de evaluare şi implementare a acestora în procesul de dezvoltare şi implementare a tehnologiilor informaţionale.

Constatăm astfel, importanţa dezvoltării mecanismelor de transpunere în practică principiilor enunţate. Astfel acestea se impun a fi opozabile tuturor subiecţilor implicaţi în procesul de dezvoltare, implementare şi utilizare a tehnologiilor. Dezvoltatorii ar trebui să implementeze şi să aplice principiile în procesele de proiectare şi dezvoltare, organizaţiile de implementare ar trebui să asigure faptul că sistemele pe care le utilizează, produsele şi serviciile pe care le oferă îndeplinesc cerinţele prestabilite prin principiile enumerate mai sus. În aceiaşi ordine de idei remarcăm necesitatea elaborării şi implimentării din perspectivă legală a mecanismului prin care utilizatorii finali şi societatea în general să fie informaţi cu privire la principiile enunţate şi să poată solicita ca acestea să fie realizate.

Totodată, remarcăm că dezvoltatorii trebuie să fie responsabili pentru a identificarea impactului sistemelor IA proprii încă de la bun început, precum şi regulile pe care sistemul IA ar trebui să le respecte pentru a preveni impactul negativ. Se utilizează deja la scară largă diferite concepte „din faza de proiectare", de exemplu, protejarea vieţii private din faza de proiectare şi securitatea din faza de proiectare. Astfel cum se indică mai sus, pentru a câştiga încrederea, IA trebuie să fie sigură în ceea ce priveşte procesele, datele şi rezultatele sale şi ar trebui să fie proiectată astfel încât să reziste în faţa datelor şi atacurilor adversare. Aceasta ar trebui să pună în aplicare un mecanism pentru o închidere de siguranţă şi să permită reluarea funcţionării după o închidere forţată (de exemplu, un atac).

Concluzii

Dreptul la tehnologie este un drept uman uitat. Datând din 1948, dreptul a fost instituit prin Declaraţia Universală a Drepturilor Omului („DUDO") ca răspuns la distrugerea masivă provocată de armele avansate din punct de vedere tehnologic în cel de-al Doilea Război Mondial. Acest drept al omului întruchipează una dintre cele mai profunde lecţii pe care autorii DUDO le-au învăţat din acest război: tehnologia trebuie să aducă beneficii umanităţii dar nu să-i dăuneze.

Constatăm cu certitudine că graţie progresului tehnologic din ultimele decenii, calitatea vieţii noastre a suferit schimbări imense spre bine. În aceiaşi ordine de idei, constatăm că tehnologiile sunt instrumentele care într-un final pot stârpi şi readuce la zero progresele atinse. Experţii avertizează continuu că noile tehnologii ar putea avea efecte potenţial devastatoare, susţinând, de exemplu, că acestea pot duce la al treilea război mondial. Ne aflăm la o răscruce de drumuri şi modul în care valorificăm acum tehnologia va determina viitorul umanităţii. Având la bază cercetarea realizată, vom fi de părerea că organismele internaţionale, dar şi statele în format individualizat trebuie să depună eforturi prin a consolida dreptul la tehnologie, acesta urmând a fi abordat nu doar în calitatea sa de drept

individual ci un drept al întregii colectivităţi, abordat în format amplificat prin cadru de garanţii susceptibile asigurării securităţii.

Referinţe bibliografice:

1. Acemoglu, Daron and Restrepo, Pascual, Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets (March 17, 2017). MIT Department of Economics Working Paper No. 17-04, disponibil la: SSRN: https://ssrn.com/abstract=2940245 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2940245
2. Thomas W. Malone, Daniela Rus, and Robert Laubacher, Artificial Intelligence and the Future of Work, disponibil la: https://workofthefuture.mit.edu/wp-content/uploads/2020/12/2020-Research-Brief-Malone-Rus-Laubacher2.pdf
3. Bernard Marr, What Are The Negative Impacts Of Artificial Intelligence (AI), disponibil la: https://bernardmarr.com/what-are-the-negative-impacts-of-artificial-intelligence-ai/
4. Goldsmith, Jack L. "Against Cyberanarchy." *University of Chicago Law Review* 65 (1998): 1199–1250. DOI: 10.2307/1600262
5. http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan045268.pdf
6. Braman, S. (2011). Internet policy. In Consalvo, M. & Ess, C. (Eds.), The Blackwell handbook of internet studies, 137-167. Oxford, UK: Blackwell Publications, disponibil la: http://people.tamu.edu/~Braman/bramanpdfs/82_internetpolicy.pdf
7. Ang, Peng Hwa, and Berlinda Nadarajan (July 1996). Censorship and the Internet: A Singapore Perspective. *Communications of the ACM*, Vol. 39, No. 7, p. 72-78.
8. Mashima, Rieko, and Katsuya Hirose. Vol. 2, No. 2. From "Dial-a-Porn" to "Cyberporn": Approaches to and Limitations of Regulation in the United States and Japan, disponibil la: http://www.usc.edu/dept/annenberg/vol2/issue2/mashima.html.
9. Australian Broadcasting Authority (1996). *Investigation into the content of on-line services: Report to the Minister for Communication and the Arts*.
10. European Union (1996). *Illegal and harmful content on the Internet*: Communication to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, disponibil la: http://www2.echo.lu/legal/en/internet/content/communic.htm. Accessed 31 January 1997.
11. CM/Rec(2014)6 cu privire la Ghidul drepturilor omului pentru utilizatorii de internet, disponibil la: https://rm.coe.int/guide-to-human-rights-for-internet-users-romanian-/1680768064

12. Bart Custers, New digital rights: Imagining additional fundamental rights for the digital era, Computer Law & Security Review, Volume 44, 2022, 105636, ISSN 0267-3649, disponibil la:https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105636
13. Orientări în materie de etică pentru o inteligenţă artificială (AI) fiabilă, disponibilă la: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2019/11-06/Ethics-guidelines-AI_RO.pdf
14. Haochen Sun, *Reinvigorating the Human Right to Technology*, 41 Mich. J. Int'l L. 279 (2020), disponibilă la: https://repository.law.umich.edu/mjil/vol41/iss2/3
15. CIOBANU (ROŞCA), Rodica. Teorii şi practici juridice. Perspectiva unei metodologii interdisciplinare. In: *Revista de Filosofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice*. 2017, nr. 1(173), pp. 153-161. ISSN 1957-2294, disponibilă la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/52178
16. CIOBANU (ROŞCA), Rodica. Contribuţii ale teoriei sistemelor la analiza puterii media ca dimensiune antropologica a comunicarii. In: *Economie Lucrări ştiinţifice*. Vol.31, 27 septembrie 2012, Chişinău. Chişinău: 2012, pp. 685-696. ISBN 978-9975-64-235-4, disponibil[la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/101101